

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОБРОБУТ» У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Лук'яник Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID ID: 0000-0002-9687-1163

У статті розглянуто освітній потенціал змістової лінії «Добробут» у контексті розвитку соціальної компетентності учнів початкових класів. Актуальність цього дослідження обумовлена потребою сучасної початкової школи створити умови для цілісного розвитку дитини, здатної до конструктивної взаємодії, бути відповідальною до власного життя та життя інших, приймати рішення в повсякденних ситуаціях. Показано, що змістова лінія «Добробут» має значні можливості розвитку у молодших школярів умінь співпрацювати, дотримувати соціальні норми, проявляти емпатію, турботу, фінансову грамотність, уміння вести безпечну та здорову поведінку. Описана сутність понять «соціальна компетентність» та «добробут» у педагогічному контексті, встановлено їх зв'язок та роль у формуванні соціально активної особистості. Визначено основні напрями реалізації змістової лінії «Добробут»: розвиток навичок самообслуговування, емоційного інтелекту, культури споживання, екологічної свідомості, підходу до ресурсів та міжособистісної взаємодії. Визначено педагогічні умови ефективного застосування змісту змістової лінії в освітньому процесі початкової школи, зокрема використання інтерактивних методів, моделювання життєвих ситуацій, організація групової діяльності та партнерської взаємодії.

При цілеспрямованій реалізації змістової лінії «Добробут» формуються базові соціальні уміння та ціннісні орієнтації, необхідні учням для успішної соціалізації та гармонійного розвитку в сучасному суспільстві.

Ключові слова: змістова лінія «Добробут», соціальна компетентність, учні початкових класів, соціальна та здоров'язберезувальна освітня галузь.

Lukyanyk L. V. Educational potential of the content line «Wellbeing» in the formation of social competence of primary school students

The article examines the educational potential of the content line «Wellbeing» in the context of developing social competence of primary school students. The relevance of this study is due to the need for a modern primary school to create conditions for the holistic development of a child capable of constructive interaction, to be responsible for their own lives and the lives of others, to make decisions in everyday situations. It is shown that the content line «Wellbeing» has significant opportunities for developing in younger schoolchildren the skills to cooperate, observe social norms, show empathy, care, financial literacy, and the ability to conduct safe and healthy behavior. The essence of the concepts of «social competence» and «wellbeing» in a pedagogical context is described, their connection and role in the formation of a socially active personality are established. The main directions of implementing the content line «Wellbeing» are determined: the development of self-service skills, emotional intelligence, consumer culture, environmental awareness, an approach to resources and interpersonal interaction. The pedagogical conditions for the effective application of the content of the content line in the educational process of primary school are determined, in particular the use of interactive methods, modeling of life situations, organization of group activities and partnership interaction.

With the purposeful implementation of the content line «Wellbeing», basic social skills and value orientations are formed, necessary for students for successful socialization and harmonious development in modern society.

Keywords: content line «Wellbeing», social competence, primary school students, social and health-preserving educational branch.

Вступ. Сучасні трансформаційні процеси в суспільстві, зростання ролі соціальної взаємодії та необхідність адаптації особистості до умов швидких змін зумовлюють підвищену увагу до формування соціальної компетентності вже на початковому етапі освіти. Це відповідає вимогам сучасної освіти, яка згідно з Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 років має бути спрямована на формування активного громадянина, здатного брати участь у житті суспільства.

У цьому контексті вагомим значення набуває змістова лінія «Добробут», яка інтегрує питання здоров'я, безпеки, емоційного благополуччя та міжособистісної взаємодії. Її освітній потенціал полягає у створенні умов для формування в молодших школярів здатності до ефективної комунікації, співпраці, відповідальної поведінки та конструктивного розв'язання соціальних ситуацій.

Інтегрований курс «Я досліджую світ», запроваджений у межах реформи Нової української школи (НУШ), є ключовим інструментом реалізації компетентнісного підходу в початковій освіті. Його мета полягає у формуванні цілісного світогляду учнів, розвитку їхніх пізнавальних здібностей, а також соціальних і громадянських компетентностей, які є необхідними для адаптації до сучасного суспільства [2].

Змістова лінія «Добробут» у рамках цього курсу відіграє особливу роль у формуванні соціальної компетентності молодших школярів, оскільки акцентує увагу на цінностях здоров'я, безпеки, екологічної свідомості, фінансової грамотності та ефективної міжособистісної взаємодії.

Попри наявність наукових розвідок, присвячених проблемі соціальної компетентності, питання використання можливостей змістової лінії «Добробут» у цьому процесі потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного обґрунтування, що й зумовлює актуальність теми дослідження.

Методи та методики дослідження. Методологічну основу дослідження становлять положення компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, які забезпечують цілісне бачення процесу формування соціальної компетентності учнів початкових

класів у контексті реалізації змістової лінії «Добробут».

Для досягнення мети дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема:

– **теоретичні методи:** аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел з проблеми дослідження з метою уточнення сутності понять «соціальна компетентність» та «освітній потенціал змістової лінії «Добробут»», а також виявлення структурних компонентів досліджуваного явища;

– **порівняльно-аналітичний метод** – для зіставлення підходів до визначення змісту та ролі соціальної компетентності у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії;

– **структурно-функціональний аналіз** – з метою обґрунтування взаємозв'язку між складниками змістової лінії «Добробут» та компонентами соціальної компетентності молодших школярів;

– **моделювання** – для розроблення узагальненої моделі реалізації освітнього потенціалу змістової лінії «Добробут» у формуванні соціальної компетентності учнів початкових класів;

– **інтерпретаційний метод** – для узагальнення отриманих результатів та формулювання висновків дослідження.

Застосування зазначених методів у їх взаємозв'язку забезпечило наукову обґрунтованість, логічну послідовність і достовірність результатів дослідження.

Використання засобів візуалізації, таких як інфографіки, схеми та малюнки, сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку соціальних навичок. Наприклад, створення плакатів на тему безпечної поведінки чи здорового харчування дозволяє учням презентувати свої ідеї та працювати в групі [1, с. 36].

Такі методи не лише полегшують сприйняття інформації, а й сприяють розвитку комунікативних умінь через обговорення та презентацію результатів. Створення позитивного емоційного середовища на уроках є важливим для формування соціальної компетентності. Ігрові методи, такі як рольові ігри на тему «Як поводитися в конфліктній ситуації», допомагають учням у невимушеній атмосфері засвоювати соціальні норми, розвивати емпатію

та вміння знаходити компроміси [5]. Наприклад, моделювання ситуацій, у яких учні мають вирішити конфлікт між однокласниками, сприяє розвитку навичок толерантності та справедливості.

Інтерактивні методи, такі як: групові дискусії, мозкові штурми та аналіз етичних дилем – дозволяють учням розвивати критичне мислення та вміння висловлювати власну думку. Наприклад, обговорення питань, пов'язаних із повагою до інших чи екологічною поведінкою, допомагає учням усвідомити важливість етичних цінностей і їхнього впливу на соціальну взаємодію. Педагогічними умовами ефективного впровадження відповідного змісту в освітній процес початкової школи є:

- 1) використання інтерактивних методів навчання,
- 2) моделювання життєвих ситуацій,
- 3) організація групової діяльності та партнерської взаємодії.

Результати. Курс «Я досліджую світ» є інтегрованим навчальним предметом, який поєднує природничу, громадянську, соціальну та здоров'язбережувальну складові. Його структура відповідає принципам НУШ, які передбачають формування ключових компетентностей через практичну діяльність, міжособистісну взаємодію та вирішення проблемних ситуацій [2].

Змістова лінія «Добробут» охоплює теми, що стосуються турботи про фізичне та психічне здоров'я, безпечної поведінки, основ фінансової грамотності, екологічної свідомості та співпраці в групі [4].

Ці аспекти створюють умови для засвоєння молодшими школярами соціальних норм і цінностей через практичний досвід, що є основою для розвитку соціальної компетентності.

Інтеграція різних освітніх галузей у курсі «Я досліджую світ» сприяє формуванню цілісного уявлення учнів про світ і своє місце в ньому. Наприклад, підручники для 3 класу пропонують завдання, які моделюють реальні життєві ситуації, такі як організація здорового харчування, безпечна поведінка в громадських місцях або економне використання ресурсів [6].

Такі завдання допомагають учням не лише засвоювати знання, а й розвивати навички

комунікації, співпраці та відповідальності, що є ключовими для соціальної адаптації.

Курс «Я досліджую світ» орієнтований на діяльнісний підхід, який передбачає активне залучення учнів до освітнього процесу. Змістова лінія «Добробут» акцентує увагу на практичному застосуванні знань, що дозволяє учням формувати соціальні вміння через виконання групових завдань, проєктів і моделювання життєвих ситуацій. Наприклад, створення проєктів на тему «Як зберегти здоров'я» чи «Екологічна поведінка в школі» сприяє розвитку в учнів умінь працювати в команді, розподіляти ролі та досягати спільної мети [4].

Змістова лінія «Добробут» у курсі «Я досліджую світ» є системною основою для формування соціальної компетентності, оскільки інтегрує знання, вміння та цінності, необхідні для життя в соціумі. Вона охоплює такі ключові аспекти:

1. Здоров'я і безпека. Учні вивчають основи здорового способу життя, профілактику захворювань, правила безпечної поведінки в різних середовищах (вдома, у школі, на вулиці). Ці знання формують у них відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки оточуючих;

2. Соціальна взаємодія. Через групові завдання, дискусії та рольові ігри учні розвивають комунікативні навички, вміння співпрацювати, поважати думки інших і вирішувати конфлікти;

3. Екологічна свідомість. Завдання, пов'язані з відповідальним ставленням до природи, сприяють формуванню екологічної відповідальності, яка є важливою складовою соціальної компетентності;

4. Фінансова грамотність. Ознайомлення з основами економії, планування витрат і раціонального використання ресурсів формує відповідальне ставлення до матеріальних цінностей і сприяє розвитку економічної свідомості [4].

Ці аспекти відповідають сучасним вимогам до освіти, які передбачають формування в учнів не лише знань, а й практичних умінь, необхідних для життя в суспільстві. Наприклад, завдання, пов'язані зі складанням сімейного бюджету чи плануванням здорового хар-

чування, дозволяють учням застосовувати отримані знання в реальних життєвих ситуаціях, що сприяє розвитку відповідальності та критичного мислення [7].

Змістова лінія «Добробут» створює умови для моделювання соціальних практик, які допомагають учням усвідомити свою роль у соціумі та сформувати відповідальне ставлення до себе і довкілля.

Для систематизації аналізу освітнього потенціалу змістової лінії «Добробут» у формуванні соціальної компетентності розроблено таблицю 1, яка відображає ключові компоненти соціальної компетентності, відповідні теми змістової лінії, методи їх реалізації та очікувані результати.

Таблиця 1 демонструє, що змістова лінія «Добробут» системно охоплює ключові компоненти соціальної компетентності, які формуються через відповідні теми та методи навчання. Комунікативна компетентність розвивається через інтерактивні методи, такі як рольові ігри та групові дискусії, які дозволяють учням навчитися висловлювати власну думку, активно слухати інших і брати участь у конструктивних діалогах. Співпраця та відповідальність формуються через проектну

діяльність і групову роботу, де учні вчаться розподіляти ролі, досягати спільної мети та брати відповідальність за результати своєї діяльності.

Етична поведінка, як важливий компонент соціальної компетентності, розвивається через моделювання життєвих ситуацій і аналіз етичних дилем, що сприяють формуванню цінностей поваги, толерантності та справедливості. Екологічна відповідальність і фінансова грамотність, які є сучасними вимогами до соціально компетентної особистості, формуються через практичні завдання, що мають прикладний характер. Наприклад, створення інфографік на тему економії ресурсів чи планування сімейного бюджету дозволяє учням застосовувати знання в реальному житті, розвиваючи відповідальність і економічну свідомість.

Використання різноманітних методів, таких як: проектна діяльність, рольові ігри, візуалізація та інтерактивні вправи, забезпечує комплексний підхід до формування соціальної компетентності. Ці методи дозволяють учням не лише засвоювати теоретичний матеріал, а й розвивати практичні навички, необхідні для життя в соціумі. Наприклад, проекти на екологічну тематику сприяють усвідомленню

Таблиця 1

Освітній потенціал змістової лінії «Добробут» у формуванні соціальної компетентності учнів початкових класів

Компоненти соціальної компетентності	Теми змістової лінії «Добробут»	Методи реалізації	Очікувані результати
Комунікативна компетентність	Взаємодія в групі, правила спілкування, вирішення конфліктів	Рольові ігри, групові дискусії, інтерактивні вправи, мозковий штурм	Уміння висловлювати власну думку, активно слухати, брати участь у конструктивних дискусіях
Співпраця та відповідальність	Групові проекти, розподіл ролей у команді, спільна діяльність	Проектна діяльність, групова робота, вирішення проблемних завдань	Вміння працювати в команді, розподіляти ролі, брати відповідальність за спільний результат
Етична поведінка	Повага до інших, толерантність, справедливість, етичні цінності	Моделювання життєвих ситуацій, аналіз етичних дилем, рольові ігри	Формування цінностей, поваги, толерантності, справедливості, емпатії
Екологічна відповідальність	Відповідальне ставлення до природи, економія ресурсів, екологічна поведінка	Проекти з екологічної тематики, створення інфографік, практичні завдання	Усвідомлення важливості екологічної поведінки, навички раціонального використання ресурсів
Фінансова грамотність	Основи економії, планування витрат, розуміння цінності ресурсів	Практичні завдання (складання бюджету, планування витрат), інтерактивні вправи	Розуміння цінності ресурсів, навички фінансового планування, економічної свідомості

учнями важливості відповідального ставлення до природи, а рольові ігри на тему вирішення конфліктів допомагають розвивати емпатію та вміння знаходити компроміси.

Змістова лінія «Добробут» відповідає сучасним вимогам до освіти, які передбачають формування активного громадянина, здатного брати участь у житті суспільства. Завдання, пов'язані з плануванням здорового способу життя, економією ресурсів чи повагою до інших, допомагають учням усвідомити свою роль у соціумі та сформуванню відповідального ставлення до себе і довкілля. Таким чином, змістова лінія «Добробут» створює міцну основу для виховання соціально компетентної особистості, яка готова до активної участі в суспільстві.

Отже, змістова лінія «Добробут» у рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є потужним інструментом формування соціальної компетентності молодших школярів. Вона охоплює ключові аспекти соціального розвитку, такі як комунікативні навички, співпраця, етична поведінка, екологічна відповідальність і фінансова грамотність, які формуються через практичні завдання та інтерактивні методи навчання. Аналіз таблиці демонструє, що кожен компонент соціальної компетентності відповідає певним темам змістової лінії та реалізується через відповідні методи, що забезпечує системний підхід до формування соціально компетентної особистості. Використання проектної діяльності,

рольових ігор, засобів візуалізації та створення позитивного емоційного середовища сприяє глибокому засвоєнню знань і розвитку соціальних умінь. Таким чином, змістова лінія «Добробут» створює сприятливі умови для виховання учнів, готових до активної участі в суспільстві, що відповідає сучасним вимогам до початкової освіти.

Висновки. Змістова лінія «Добробут» у змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є потужним інструментом формування соціальної компетентності молодших школярів. Вона охоплює ключові аспекти соціального розвитку, такі як комунікативні навички, співпраця, етична поведінка, екологічна відповідальність і фінансова грамотність, які формуються через практичні завдання та інтерактивні методи навчання. Аналіз таблиці демонструє, що кожен компонент соціальної компетентності відповідає певним темам змістової лінії та реалізується через відповідні методи, що забезпечує системний підхід до формування соціально компетентної особистості. Використання проектної діяльності, рольових ігор, засобів візуалізації та створення позитивного емоційного середовища сприяє глибокому засвоєнню знань і розвитку соціальних умінь.

Таким чином, змістова лінія «Добробут» створює сприятливі умови для виховання учнів, готових до активної участі в суспільстві, що відповідає сучасним вимогам до початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Давидюк М. С. Формування громадянської компетентності молодших школярів засобами візуалізації на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі. *Актуальні проблеми оптимізації освітнього процесу національної школи в умовах воєнного часу : інклюзивне навчання, інновації освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти*: Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-методичного семінару (м. Рівне, 19 травня 2022 року) / за ред. О. О. Красовської, О. А. Хом'як. ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕНУ імені академіка Степана Дем'янчука, 2022. С. 34–37.
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
3. Красовська О. О., Міськова Н.М., Соїко І.М., Хом'як О. А. Формування діяльнісно-технологічної готовності майбутнього вчителя до навчання освітніх галузей державного стандарту початкової школи. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*: журнал. 2022. № 7(12) 2022. С. 195–209.
4. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
5. Юрченко О. В. Основи формування соціальної компетентності молодших школярів: практичний довідник. Умань, 2017. 250 с.

6. Я досліджую світ: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко-Київ: Світич, 2020. 256 с.
7. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / М. Вашуленко, Г. Ломаковська, Т. Єресько; Й. Ривкінд, Г. Проценко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 256 с.

References

1. Davydyuk, M. S. (2022). Formuvannya hromadyans'koyi kompetentnosti molodshykh shkolyariv zasobamy vizualizatsiyi na urokakh "YA doslidzhuyu svit" u pochatkoviyi shkoli. [Formation of civic competence of younger schoolchildren by means of visualization in the lessons "I explore the world" in primary school]. Aktual'ni problemy optymizatsiyi osvith'oho protsesu natsional'noyi shkoly v umovakh voyennoho chasu : inklyuzyvne navchannya, innovatsiyi osvitnikh haluzey Derzhavnoho standartu pochatkovoyi osvity – Current problems of optimizing the educational process of the national school in wartime conditions: inclusive learning, innovations in educational branches of the State Standard of Primary Education Collection of abstracts of speeches of participants of the Regional Scientific and Methodological Seminar / edited by O. O. Krasovska, O. A. Khomyak. PVNIZ "International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demyanchuk". Rivne: MEHU named after Academician Stepan Demyanchuk, P. 34–37. [in Ukrainian].
2. Kontseptsiya "Nova ukrayins'ka shkola". [The concept of "New Ukrainian School"]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
3. Krasovska, O. O., Miskova, N.M., Soyko, I.M., Khomyak, O. A. (2022). Formuvannya diyal'nisno-tekhnolohichnoyi hotovnosti maybutn'oho vchytelya do navchannya osvitnikh haluzey derzhavnoho standartu pochatkovoyi shkoly. [Formation of activity-technological readiness of a future teacher for teaching educational branches of the state standard of primary school]. Perspektyvy ta innovatsiyi nauky (Seriya "Pedahohika", Seriya "Psykholohiya", Seriya "Medytsyna") – Prospects and innovations of science (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine"). № 7(12). P. 195–209. [in Ukrainian].
4. Navchal'ni prohramy dlya 1-4 klasiv. [Curriculum for grades 1–4]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> [in Ukrainian].
5. Yurchenko, O. V. (2017). Osnovy formuvannya sotsial'noyi kompetentnosti molodshykh shkolyariv: praktychnyy dovidnyk. [Fundamentals of the formation of social competence of younger schoolchildren: a practical guide]. Uman,. 250 p. [in Ukrainian].
6. Voloshchenko, O. V., Kozak, O. P., Ostapenko, G. S. (2020). YA doslidzhuyu svit: pidruchnyk dlya 3 klasu zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity (u 2-kh chastynakh) [I explore the world: a textbook for the 3rd grade of general secondary education institutions (in 2 parts)]. Kyiv: Svitych, 256 p. [in Ukrainian].
7. Vashulenko, M., Lomakovska, H., Yeresko, T., Ryvkind, Y., Protsenko, H. (2020). YA doslidzhuyu svit: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlya 3 klasu zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity (u 2-kh chastynakh) [I explore the world: a textbook for an integrated course for the 3rd grade of general secondary education institutions (in 2 parts)]. Kyiv: Publishing House "Education", 256 p. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 02.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026